

**Lietuvos Mokslų Akademijos
Lietuvos Istorijos institutas**

**IŠ LIETUVOS ISTORIJOS
TYRINĖJIMŲ**

SIMONAS DAUKANTAS: RAŠYBOS IR KŪRYBINIŲ INTERESŲ KITIMAS

Šiuo straipsniu siekiama: a) remiantis Simono Daukanto *i* dvibalsių (*ai, ei, oi, ui...*) rašybos analize, patikslinti kai kurių jo veikalų rašymo (vertimo) laiką, b) remiantis šiais patikslinimais, naujai pažvelgti į S. Daukanto literatūrinės veiklos etapus, į jo kūrybinių interesų kitimą.

1. Kaip žinoma, XIXa. pirmojoje pusėje lietuvių rašyba, ypač pasaulietinių raštų, dar nebuvo nusistovėjusi. Pats Daukantas irgi ne visą laiką rašė vienodai: laikui bėgant savo rašybą keitė, tobulino. Tiksliausiai datuoti pavyko jo *i* dvibalsių rašymo pakitimus. Dėsningumui nustatyti buvo chronologiškai peržvelgti visi pagrindiniai Daukanto veikalai, vertimai (spaudiniai ir rankraščiai).

1. 1. 1824m. datuotame Daukanto "Pasakos Fedro" rankraštyje (VUB F1/E73) minėti dvibalsiai sistemingai rašomi viduryje žodžio su *i* (*nenuweik*), o gale - su *y* (*dideley*). Panašiai ir Kornelijaus Nepoto knygos "Gyvatos Didžiųjų Karvaidų" vertimo rankraštyje (nuorašas) - *jaunikaitis, tinay* (VUB F1/D714), "Istorijoje Žemaitiškoje" - *kaipogi, bey* (LKLIB F1/SD2). (abu šie Daukanto darbai datuojami prieš 1838m., plg. Pabrėža, 1900, 69). 1837m. leistoje lotynų kalbos gramatikoje (Pras) ir 1838m. "Žodrodyje" (Ždr) jau abiejose pozicijose (žodžio viduryje ir gale) rašoma vienodai su *i*: *kailis, palengwai, taikai*.

1842m. rankraštyje "Maldos Katalikų" (LKLIB F1/SD18) ir tais pačiais metais išspausdintoje "Abėcėliuje" (ABC) *i* dvibalsius Daukantas jau stengėsi rašyti su *j*: *kajp, taj, atkalej*. Nuo šių metų savo raštuose gana nuosekliai (su sporadiniais nukrypimais) rašo *j*: "Būde" (BL), "Dainėse" (D), visose ūkinių patarimų knygelėse, Didžiajame lenkų-lietuvių kalbų žodyne (LKLIB F1/SD12) ir kt. Šioje vietoje paminėtina viena išimtis - K. Nepoto "Gyvatos Didžiųjų Karvaidų" (GDK), išleista 1846m., jog čia pamaišiu rašoma ir *Łajkq*, ir *Łaiwus*, gale žodžio paprastai *y* (*czionay*), nors retkarčiais ir *j* (*tiktaj*). Bet, kaip sako ir pats Daukantas, ši knyga "iš senų rankraščių išspausdinta" (Daukantas, 1976, II, 710-711) - taigi čia, matyt, pateko didelė dalis senosios Daukanto ortografijos. Tais pačiais metais išleistas ir kitas Daukanto jaunystės vertimas, jau minėtos Fedro pasakėčios. Nors jos taip pat "iš senų rankraščių išspausdintos", bet Daukantas tekstus spaudai perrašė iš naujo (rankraštis LKLIB F1/SD5), kita ortografija. Todėl sename rankraštyje yra, pavyzdžiui, *Kaln's waisies didcley aicziodams* (24 lapas), o knygoje jau *Kaln's wajsies didetej ajcziodamas* (PPH 47). Kornelijaus Nepoto knygos rankraščio Daukantas turbūt nebuvo perrašęs - galbūt dėl didumo (Fedro tik XXIV - 60 p., o Nepoto - net 6-250).

Jau P. Jorikas teigė, kad "i dvibalsius Daukantas rašo su *j*: *aj, ej, ij, oj*,

uj, tik iš pradžių jis rašė su *i* /ai.../" (Jonikas, 1972, 180). P. Jonikas buvo pastebėjęs šį rašybos skirtumą, tik neprieidamas prie rankraščių, didesnių išvadų apie Daukanto rašybos kitimo laiką padaryti negalėjo.

1. 2. P. Jonikas taip pat teisingai pažymėjo, kad "i dvibalsių rašymas su *j* /aj.../ sutinka su lenkų rašymu" (Jonikas, 1972, 181). Tokie pokyčiai Daukanto rašyboje tiesiogiai susiję su lenkų ortografijos naujovėmis. XIXa. pradžioje lenkų poetas, dramaturgas Aloyzas Felinskis ėmė populiarinti jotą: vietoj senesnės rašybos *kraj*, *iajko* ir pan. jis siūlė *kraj*, *jajko* ir kt. (Łoś, 1917, 11). Pirmojoje XIXa. pusėje lenkai net buvo sukėlę didelę sumaištį dėl *j* rašymo. Štai ką pasakoja amžininkas Vladislovas Vislockis: "visi, kurie tik rašė, suskilo į dvi stovyklas - už ir prieš raidę *j*, o mūsų laukas buvo tai periodiniai leidiniai, tai įvairių literatūros kūrinių prakalbos. Vieni šaukė: "Gore!", "Finis Poloniae!" ir manė, kad viskas žuvę, o kiti jau spausdino jotą ir tvirtino, kad po 100 metų lenkai tik stebėsis, kodėl buvo dvejojama priimti tokią tikslia, matematinę rašybą" (Łoś, 1917, 60).

1. 3. Dvejonės buvo apėmusios ir Daukantą. Viename, matyt, įvairioms pastaboms skirtame rankraščio lape po žodžių "nihil simul et inventum et perfectum est. Cicero de claris oratio" ("joks išradimas tuoj pat nebūna tobulas. Cicerono kalba apie įžymiusius") Daukantas įrašė pastabą "co do ortografii Litewskiey zastosowac" ("pritaikyti lietuvių ortografijai") (LKLIB F1/SD27, 241 p.). Kiek toliau smulkiai Daukanto pasižymėta *padieies padieies*. Matyt, Daukantas suvokė ortografijos nevienodumą blogi, bet jų neišvengiamumą mėgino teisinti naujumu. Šio puslapio viršuje Daukantas yra pažymėjęs 1839m. datą (tekste), o puslapio apačioje - pasižymėjęs 4 veikalus, išleistus 1841m. Tarp šių dviejų datų lapo viduryje ir yra toji pastaba apie lietuvių ortografiją - galimas dalykas, kad ji ir parašyta tarp 1839 ir 1841m. Šios datos sutampa su laikotarpiu, kada Daukantas vietoj *i* dvibalsiuose ėmė rašyti *j* (1838-1842m.; 1838m. lotyniškų skaitinių, kuriems buvo sudarytas Ždr, lietuviškose antraštėse keli žodžiai jau parašyti su *aj*: *twanaj* p. 3, *weikataj* p. 59 ir *Judaj* p. 60 /L'homond, 1838/, nors kitur rašoma tik su *i*). Tikėtina, kad pastaba dėl lietuvių ortografijos rodo Daukanto dvejonę, o Cicerono citata - mėginimą pateisinti joto įsivedimą.

1. 4. Atsargiai formuluojant, galima konstatuoti: jeigu Daukanto rašytame lietuviškame tekste *i* dvibalsiai rašomi su *i*, *y*, vadinasi tas tekstas sukurtas prieš 1842m., o jeigu su *j* - po 1838m.

2. 1. 1. Kai kurie S. Daukanto veikalai, iki šiol turėtais duomenimis, tarsi prieštarauja tokiam dėsniui. Vienas iš jų - Mažasis lenkų-lietuvių kalbų žodynas (MLL) (plačiau apie jį žr. Kruopas, 1961, 302-303; Subačius, 1987, 151-152).

Iš popieriuje įspausėtų metų (1814, 1818, 1820) J. Kruopas sprendė, kad MLL yra vienas iš pirmųjų Daukanto darbų, baigtas rašyti po 1820m. (Kruopas,

1961, 302). Iš tiesų daugelį MLL lapų galima datuoti taip, kaip datavo Kruopas (visam popieriui ištirti reikėtų išardyti bibliotekos darbuotojų susiūtas žodyno liekanas). Litvinskio žodyno, kurio lenkiškąjį registrą Daukantas panaudojo savajam MLL, leidimo 1815m. irgi leistų manyti, kad MLL buvo parašytas S. Daukanto jaunystėje.

Tačiau vietoj tikėtinų *i* dvibalsių su *i* ir *y*, MLL jie paprastai rašomi su *j*: *stiprej*, *twiraj* 49a, *pujkdiewis* 38a, *zajmoimos* 23a. Net ir lenkiškuose pavyzdžiuose *i* dvibalsius Daukantas stengėsi rašyti *j*, nors Litvinskio žodyne visur *y*, pvz., MLL *Czterzej* 2b, *Dunaj* 16b, nors Litvinskio *Czterzey*, *Dunay*. (Kad Daukantas tikrai keitė Litvinskio rašybą, o ne naudojosi koku kitu žodynu, rodo ne pagal abėcėlę MLL surašyti žodžiai: *Czujno*, *Czujność* eina po *Czuwam* 2b; *Dwoj*, *Dwojdrogi* ir kt. šios šaknies - po *Dworzanin* 17b, *Gaj*, *Gajda*, *Gajdowski* - po *Gawron* 36a ir pan. Jeigu jis dvibalsiuose būtų rašęs *y*, kaip Litvinskis, abėcėlės tvarka nebūtų pažeista. Be to, Daukantas kai kur buvo neatidus ir nurašė lenkiškus diftongus nepakeitęs: *Doy*, *Doymuję*, *Doyny* 12a, *Doyrzeć*, *Doyrzany*, *Doysćie* 12b, *Fayfer* 28a, *Gleyta srebra* 39a, *Graycar* 46b).

2. 1. 2. Peršasi išvada, kad MLL buvo parašytas ne Daukantui studijuojant Vilniuje (prieš 1825m.), kaip manė J. Kruopas, o gerokai vėliau, jau po 1838 metų. Kruopas datavo MLL, remdamasis popieriaus pagaminimo metais, bet jie ne visada rodo rašinio datą - kartais gali būti vartojamas ir užsigulėjęs popierius. Spėti, kad taip buvo ir su MLL, be *i* dvibalsių rašymo. dar leidžia ir popieriaus spalvos nevienodumas (yra ir melsvų, ir mėlynų, ir baltų lapų), greta esantys MLL lapai rašyti ant skirtingo popieriaus.

2. 1. 3. Tokią išvadą paremia tarp Daukanto rankraščių rastas lenkų-lietuvių kalbų žodyno *A* raidės teksto (nuo *Aby* iki *Aerya*) puslapis (MAB F12/3099), kurio popieriaus formatas sutampa su MLL, o lenkiškasis registras - su Litvinskio žodyno. Maža abejonių, kad šis puslapis yra Daukanto mėginimas pradėti rašyti MLL. O kadangi šio *A* raidės teksto popierius turi /18/ 39m. datotą vandenženklį, tai ankstesnė prielaida dėl MLL rašymo laiko patvirtinama - MLL pradėtas rašyti po 1838m.

2. 2. 1. Dar du Daukanto vertimai, iki šiol turėtais duomenimis, neatitinka *i* dvibalsių dėsningumo. Iki šiol buvo manyta, kad "Istorija Justino" (IJ) (LKLIB F1,SD10) Daukanto versta senatvėje, kiek ankstėliau negu 1857m. (Jurgutis, 1965, 207), kad "Rubinaičio Peliūzės gyvenimas" (RPG) (LKLIB F1/SD24) išverstas ne vėliau kaip 1846m. (Merkys, 1984, 464). Bet *i* dvibalsių rašymas su *i* viduryje ir su *y* žodžio gale rodo, kad šiedu veikalai turėjo būti versti prieš 1842m.

2. 2. 2. Tokį IJ ir RPG datavimą paremia ir kai kurių morfologinių lyčių rašymas. Pavyzdžiui, "Pasakose Fedro" 1824m. Daukantas iš žemaitiškos tarties rašė *sauo* "savo" 1p. 4, 5, 6, *iszlūsauo* 1p. 6 (VUB F1/E73), "Gyvatų Didžiųjų

Karvaidų" vertimo nuoraše prieš 1838m. rašoma *sauo* p. 73, 74, 228, *tėuà* "tėva" p. 74, *tėuà* "tėvo" p. 199, *padiedauo* p. 72, *dangauo* p. 73 (VUB F1/D714), "Istorijoje Žemaitiškoje" prieš 1838m. yra irgi *sauo* 1p. 342, *nugalauo* 1p. 498 (LKLİB F1/SD2). Vėlesniuose raštuose Daukantas tokias lytis aukštaitina ir rašo su *w* vietoj *u*, pvz.: 1842m. "Abėcėlėje" yra *sawo* p. 27, 28, *tiewós* "tėvas" p. 27, 43, *Tiewas* p. 29, *kariawo* p.43, *mejławo* p. 44 (ABC), 1845m. "Būde" yra *sawo* p. 52, 58, *tiewós* p. 56, 57, *smójkawo* p. 58 (BL), panašiai Daukantas rašė ir dar vėlesniuose savo raštuose. Kadangi IJ rašoma *sauo* p. 364, 383, *nesmarkauo* p. 364 (LKLİB F1/SD10), taip pat ir RPG nuoraše - *sauo* p. 3, 34, *súpauôs* p. 15, *zaibauo* "žaubavo" p. 15, *Tėus* "tėvas" p. 85 (LKLİB F1/SD24) ir kt. - tai rimtas argumentas, kad šiedu veikalai Daukanto versti prieš 1842 metus (kadangi "Istorijos Justino" rankraštis rašytas ant 1833-34m. gaminto popieriaus, galima tvirtinti, kad jis išverstas tarp 1833-1842 metų).

2. 2. 3. Ankstesnis "Istorijos Justino" datavimas (Jurgutis, 1965, 207) rėmėsi tik Daukanto 1857m. parašyta fraze: "Justinus historiarum tłumaczenie to już zdaje się iż zostanie, bo starzeję" ("Justinus historiarum vertimas jau atrodo taip ir liks, nes senstu"; Daukantas, 1976, 1, 8 iliustracija). Manyta, kad tai reiškia, jog Daukantas nebespėja dėl senatvės jos išversti, bet tikriausiai jis turėjo galvoje, kad nebesuspės jos išleisti.

2. 3. Be šių trijų nemažų darbų (MLL, IJ, RPG) *i* dvibalsių datavimas gali suteikti informacijos ir apie kitus Daukanto tekstus. Pavyzdžiui, "Istorijoje Žemaitiškoje" (LKLİB F1/SD2) Daukanto ištisai rašoma *i* (*ai...*) ir *y* (*ay...*), tik kai kuriuose lapuose (pvz., 49-53) tarpais ištaisyta į *j* (*aj...*), pvz.: vietoj senesnio *weikata* padaryta *wejkataj*, vietoj *kaip* - *kajp*. Matyt, taisė Daukantas jau po 1838m.

2. 4. Dar du trumpi rankraščiai datuoti po 1838m.: a) kalbinės Daukanto pastabos, kurių sąlyginis pavadinimas - "Lietuvių ir latvių kalbų lyginimas" (*btajwti, paswajgiele*; LKLİB F1/SD17), b) "Preteritum perfectur indicativi" - Daukanto pamąstymai apie J. Bretkūno ir M. Daukšos postilių būtajį laiką (*iwajrej, tejp*; LKLİB F1/SD22).

2. 5. Ir apie kitų tekstų rašymo laiką informuoja *i* dvibalsiai. Pavyzdžiui, 12-os lapų žodyninės medžiagos rankraštyje (LKLİB F1/SD15) yra seniau parašytų pastabų su *i*, pvz., *weiz, kaip* p. 1, o vėlesni pasižymėjimai - tik su *j*: *pakajtis* p. 3, *pejlis* p. 14. Panašiai ir Daukanto ranka užrašytų dainų pluošte "Dainelės žemaitiškos" (MažvB F110/32) - iki 40a p. imtinai rašyta *i* ir *y* (*gaidiūs, labay* 22a), o nuo 40b - jau *j*: *szawaj, rajbus* (40b). Abiejuose rankraščiuose senesnieji įrašai daryti ne vėliau kaip 1842m., o naujesnieji - ne anksčiau kaip 1838m.

3. Tokios kai kurių Daukanto rašinių datų korekcijos sudaro prielaidas pasižiūrėti į Daukanto asmenybę, į jo literatūrinės veiklos etapus kiek nuosekliau

negu iki šiol.

3. 1. 1. Kalbant apie literatūrinius interesus, visų pirma dera akcentuoti, kad Daukanto domėjimąsi kažkuo, polinkius pagal nevienodą intensyvumą galima skaidyti smulkiau. Tai būtų: a) pasyvus domėjimasis (skaitymas, knygų rinkimas) ir b) aktyvi kūrybinė literatūrinė veikla (rašymas, vertimas). Yra akivaizdi bendra tendencija, kad aktyvi kūrybinė veikla rodo ir didesnę susidomėjimą, - tam tikros srities literatūrinis aktyvumas leidžia kalbėti apie kitą, intensyvesnę negu pasyvaus domėjimosi etapas - veiklą.

3. 1. 2. S. Daukanto literatūrinę veiklą galima suskirstyti į 5 pagrindines sritis: 1) istorija, 2) leksikografija, 3) antikinė literatūra, įvairūs vadovėliai, skaitiniai jaunimui, 4) tautosaka, 5) patarimai ūkininkams. Lygindami su J. Lebedžio, tyrusio Daukanto biblioteką, išvadamis (Lebedys, 1972, 319-320), matome, kad tos sritys, kurių knygų Daukanto bibliotekoje buvo daugiausia (istorija, kalba, antikinė literatūra), t.y. sritys, kuriomis pasyviai Daukantas domėjosi labiausiai, - buvo perėję ir į aktyvią literatūrinę veiklą, kūrybą.

3. 1. 3. Apie sritis, kuriomis domėjosi Daukantas, J. Lebedys rašė: "Atsižvelgiant į S. Daukanto būdą, galima manyti, kad jis jomis domėjosi lygiagrečiai, o ne paeiliui. Vargu ar keitėsi su laiku jo skonis, polinkiai, kartu ir lektūra. S. Daukanto polinkių būta labai pastovių" (Lebedys, 1972, 319). Būtina akcentuoti, kad J. Lebedys apie Daukanto polinkius sprendė visų pirma iš jo bibliotekos. Tačiau knygos įsigijimas ar skaitymas dar nesuponuoja literatūrinės veiklos. Todėl, neneigiant J. Lebedžio išvadų, norima kiek naujai apibūdinti Daukanto literatūrinės veiklos chronologiją.

3. 2. Iki šiol turėti duomenys apie S. Daukanto kūrybą neleido skirti ryškesnių jo literatūrinės veiklos etapų. Išimtis čia buvo gal tik patarimai ūkininkams, kuriuos versti, perdirbinėti Daukantas ėmėsi kiek prieš 1846m. - tada cenzūrai buvo įteiktos bent keturios tokie pobūdžio knygelės (Merkys, 1972, 218-219).

Patikslinus MLL, IJ ir RPG rašyme ar vertimo laiką, galima įžiūrėti gana ryškų literatūrinės Daukanto veiklos lūžį. Paaiškėjo, kad skaitiniai jaunimui, įvairūs vadovėliai, antikinės literatūros vertimai baigti prieš 1842m. (vėliausias - ABC, išleistas 1842m.). Matyt, maždaug apie šiuos metus, gal kiek anksčiau, kinta Daukanto interesai. Aktyvų dėmesį antikos literatūrai, jaunimo knygoms po truputį ima nustumti dėmesys žodynams - pirmasis žodynelis išspausdintas 1838m. (Ždr). Po šių metų Daukanto leksikografinė veikla ima plėstis, yra išlikę dar trijų vėlesnių žodynų rankraščiai.

4. Tais 1838-1842 metais, turėdamas apie 45-49m. amžiaus, S. Daukantas keitė *i* dvibalsių rašymą, ėmė primiršti antikos, jaunimo tematiką ir atradinėjo leksikografijos vertę. Matyt, jau tiek metų dirbęs literatūrinį darbą, Daukantas skaudžiai suvokė neišdailintos (t.y. nesunormintos) gimtosios kalbos negalę. Jis

turėjo pajusti, kad rašant nesuvienodinta kalba, lieka labai siauras visos tautinės kultūros akiratis, mažos jos potencijos. Ir Daukantas kibo kurti vieną iš pagrindinių priemonių tos kultūros horizontams atverti - žodynus, kalbą drausminančius darbus.

5. Toliau glaustai pateikiamos pagrindinės straipsnio išvados.

5. 1. Nustatytas dėsningumas: jeigu S. Daukanto rašytame lietuviškame tekste *i* dvibalsiai rašomi su *i*, *y* (*ai*, *ei*, *oi*, *ui*, *ay*, *ey*...), vadinasi tas tekstas sukurtas prieš 1842m., o jeigu su *j* (*aj*, *ej*...) - po 1838m. Toks dėsnis gali padėti Daukanto raštų tyrėjams nustatyti rūpimo Daukanto rankraščio rašymo laiką.

5. 2. Remiantis šiuo dėsniu, nustatytos tikslesnės trijų didesnių S. Daukanto darbų datos: Mažasis lenkų-lietuvių kalbų žodynas (MLL) rašytas ne prieš 1825m., o po 1838m., "Istorija Justino" (IJ) - ne prieš 1857m., o prieš 1842m., "Rubinaičio Peliūzės gyvenimas" (RPG) - ne prieš 1846m., o prieš 1842m.

5. 3. Patikslinus šių veikalų rašymo laiką, paaiškėjo, kad kūrybiniai S. Daukanto interesai apie 1838-1842m. kito, kad po 1842m. Daukantą mažiau domino antikinės literatūros vertimai, skaitiniai jaunimui, vadovėliai ir nuo 1838m. ar kiek ankstėliau jį vis labiau ėmė traukti leksikografo darbas. Matyt, Daukantas ėmė vis stipriau jausti poreikį tvarkyti (norminti) kalbą.

Literatūra

Daukantas, 1976 - Daukantas S. Raštai. - V.: Vaga, 1976. - T. 1-2. - 781, 902 p.

Jonikas, 1972 - Jonikas P. Lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kūrimasis antroje XIX a. pusėje. - Čikaga: Pedagoginis lituanistikos institutas, 1972. - 334 p.

Jurgutis, 1965 - Jurgutis V. Simono Daukanto "Istorijos Justino" vertimo pratarmė // Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai. - 1965. - T. 4. - P. 207-215.

Kruopas, 1961 - Kruopas J. S. Daukanto leksikografiniai darbai // Lietuvių kalbotyros klausimai. - 1961. - T. 4. - P. 301-317.

Lebedys, 1972 - Lebedys J. Lituanistikos baruose. - V.: Vaga, 1972. - T. 1. - 413 p.

L'homod, 1838 - L'homod Ch. F. Epitome historiae sacrae. - Petropili: Hintze, 1838. - P. 63, 42.

Łoś, 1917 - Łoś J. Pisownia Polska w przeszłości i obecnie. - W Krakowie: Nakładem akademii umiejętności, 1917. - 226 s.

Merkys, 1972 - Merkys V. Simonas Daukantas. - V.: Vaga, 1972. - 336 p.

Merkys, 1984 - Merkys V. Bibliografiniai paaiškinimai // S. Daukantas. Vertimai ir siekimai. - V.: Vaga, 1984. - P. 461-464.

Pabrėža, 1900 - Medžiaga kunigo A. Pabrėžos biografijai / Paskelbė Vaižgantas // Žinyčia. - Tiltė, 1900. - Nr. 2. - P. 5-75.

Subačius, 1987 - Subačius G. Dėl S. Daukanto lenkų-lietuvių kalbų žodynų genezės // Lietuvių kalbos sandaros tyrinėjimai (Lietuvių kalbotyros klausimai, XXVI). - 1987. - P. 151-157.

Sutrumpinimai

ABC - [Daukantas S.] Abeciela ūjtuiū - kalnienu ūr ūiamajtiū kalbos. - Petropilie: Isspausta pas K. Kraju, 1842. - 80 p.

BL - Laukys J. [Daukantas S.] Budą Senowęs-Lētuwiū Kalnienu ūr ūiamajtiū... - Petropilie: Spaudinie pas C. Hintze, 1845. - 252 p.

D - Daukantas S. Dajnes ūiamajtiū... - Petropilie: Spaudinie pas C. Kray, 1846. - XVI. - 168 p.

GDK - Nepos K. Giwatas Didiujū Karwaidū / Vertė S. Daukantas. - Petropilie: Spaudinie pas C. Hintze, 1846. - 252 p.

IJ - Historia Justina / S. Daukanto verstas veikalas, apie 400 p. rankraštis (LKLIB F1/SD10).

LKLIB - Lietuvos MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto biblioteka.

MAB - Lietuvos Mokslų Akademijos centrinė biblioteka.

MažvB - Respublikinė M. Mažvydo biblioteka.

MLL - Mažojo S. Daukanto lenkų-lietuvių kalbų žodyno rankraštis (LKLIB F1/SD13).

PPh - Pasakas Phedro / Vertė S. Daukantas. - Petropilie: Isspaustas pas E. Pratz, 1846. - XXIV. - 60 p.

Pras - [Daukantas S.] Prasmą ūlotinū kalbōs... - Petropilie: Ispausta pas K. Hintze, 1837. - 120 p.

RPG - Rubinatio Peluzęs gyvenūmas iszgōlditas ūsz teutonū kalbos i ūiamajtiū / Vertė S. Daukantas. (Rankraštis saugomas LKLIB F1/SD24).

VUB - Vilniaus universiteto biblioteka.

Ūdr - Ūdrodys toje kningelicie essontiu žodiū / Sudarė S. Daukantas // L'homond, 1838.